

מח

יראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

ותולדה לפאה להוסיף (יח) ולהפריש אחד מששים, כדתנן במס' פ"א אין פוחתין לפיאה מששים אע"פ שאמרנו שאין לפיאה שעור הכל לפי גודל השדה לפי רוב העניים. ופיאה בשדות חוץ לארץ לא גזרו חכמים, לפי שפעמים (יט) יותר ממה שמרויחים מפסידין שמתבטלין ממלאכתן פעמים רבות עניים מרובים ונכסין מועטים ואין תקנת עניים בפיאה:

סימן קכ [קנה]

לא תלקט. את ה' אלהיך תירא ותעבוד צוה והזהיר על מצות הלקט בפ' קדושים תהיו ובפ' אמור ולקט קצירך לא תלקט והזהיר בב' מקומות לעבור עליו בב' לאוין. ותניא בת"כ בפ' אמור אל הכהנים אמר ר' מרינוס בר' יוסי למה נאמר הלא בתיב בפ' קדושים תהיו שלא (א) קבעו הכתוב במועדות אצל קרבנות לומר [לך] שכל הנותן לקט מעלה עליו הכתוב כאלו בית המקדש קיים והקריב על המזבח קרבן. ולקט אינו נוהג באילן דמארצכם (ב) דכתיב בפיאה מרבינן אילן ובלקט לא כתיב אלא קצירך אינו נקרא קציר אלא בתבואה שדרכה ליקצר.

ותנן במסכת פיאה פ"ג (ג) איזהו לקט הנושר בשעת קצירה, פי' לא בשעת קיטוף אם הולך בשדהו וקיטף מלילות ונושר מידו אין זה לקט. כדתניא בת"כ בפ' קדושים לקט קצירך ולא לקט קיטוף. לקט קצירך אין לי אלא לקט מחמת הקציר מכאן אמרו היה קוצר קצר מלא ידו ותלש (קצר) מלא קוטצו הכהו

תועפות ראה

שאין הקרקע שלו. תבואה זרע קרינה ביה משא"כ המחזיק בקמה שהוא לא זרע וגם אין לו חלק בקרקע מש"ס פסור מן המעשרות אצל על התפא"י תובתא גדולה כ"ל. ומנאמי בטיסה מקובלת לב"ק ז"ד ח' בשם הר"ר שמחה שמתלן בין לש"ס למעשר ומיישב דברי החוספתא כמו שהוא כתובה לפנינו ואף שהר"ם שם כתב ויש ברייתא בחוספתא שאין אדם יכול לייסבה והוא המחזיק בקמה פסור מלש"ס וחייב במעשר עכ"ל הר"ר שמחה מייסבה וז"ל שם בקמה פסור בשכחה ופאה שחיונן בקמה הפקר פוטין אצל מעשר שאין חיונן אלא עד שימרה בכרי הרי ברשותו כל לכלל חיונן אצל הכל בשעה שהחזיק בזה שחלפן הרי כבר נתחייבו והפקר פוטין עכ"ל ולגירסא זו א"ס דברי התפא"י ועיין להלן סי' קכ"ב בביאורי אות ט' ופי' דברי רבינו שמחה כך הוא הנה הוא מפרש הברייתא שבב"ק שם המפקיר את כרמו והשכים לבקר וזכרו ר"ל ואחר הביטור וזה צו מן המפקר דלא וזה בהפירות לעלמא עד שיתנס בתוך כליו וזהו ברנע אחר התלשס וברנע התלשס צמח התחלת החיוב דעין הים הפקר מש"ס פטורין מן המעשרות ומותרין הא דהמחזיק בקמה אלו פסור מן המעשרות משא"כ בהמפקיר כרמו כו' פסור מנועש וזהו דהמחזיק בקמה פסור מלש"ס מושא"כ בהמפקיר כרמו כו' דחייב בלש"ס ע"ז כ' רבינו שמחה שם דוקא הכל דהחזיק הוא כתיב העובד יתירא לחייבו אצל אדם אחר פסור. שו"ר לייסב ד' התפא"י אף לגירסת הר"ם בחוספתא עפ"י מה שרמיה בס' פנים מאירות על הירושלמי דקדושין שם שכל' הא דחייב בלש"ס אף דלין לו קרקע מ"מ נהי דהקרקע אינו שלו מ"מ גם אינו של אחרים משא"כ בזה הים השדה של אחרים היה הוזהר בהקמה פסור גם מלש"ס עיי"ש ומה שפי' שם בס' פנים מאירות דברי הירושלמי ריש מ"מ מעשרות הורע שדה הפקר חייב במעשרות דר"ל דיוון לזכות בה מנאל דזכה בין צנוף השדה ובין הצוריעה קודם שבא לכלל חיונן מש"ס חייב במעשרות עכ"ל תמיהני שלא ראה ד' הס"ק סי' ש"ל סק"ז שזכרתי למעלה שלא פי' כן. (יח) להוסיף כו' אחד מ"ס פי' להוסיף על של תורה דלין לה שיעור משה"ס כמשכ"ר למעלה אצל מדרבנן נריך להפריש אחד. מ"ס ולפי"י מה שכל' רבינו כדתנן כו' הכל לפי גודל השדה כו' כ"ז קאי על להפריש ח' מושבים וכמו שפי' ההו"ס שם ד"ה לפי גודל השדה כו' דלא אשמעין אלא שלא יפחות משישים עיי"ש ובתוס' רנ"ל להגרי"ס אצל בנדפס הגי' תולדה לפאה להוסיף ולהפריש יותר משישים כדתנן כו' וע"כ ז"ל דרבינו מפרש מ"ס במשנה הכל לפי גודל השדה כו' היינו להוסיף על ששים. עוד זאת בנדפס לפי רוב העניים לפי השנה וגרסה דלפי השנה היינו מש"כ בשינה ולפי רוב הענוה ומפרש רבינו שהוא מלשון והאריך תענה וז"ש לפי השנה וכאן בהכח"י יתאחז לפי השנה. (יט) שפעמים רבות יותר כו' כ"ל וכ"ה בנדפס וקשה דבחולין קל"ז ב' מוכח בהדיא דפאה הוהגת בחו"ל מדרבנן ובמש"ס הרמב"ם בפ"א מהל' מת"ע הי"ד הביאו הסמ"ג לאוין רפ"ח. ווי העמודים. ובס' פאה שחלן סי' ד' סק"א ח' דכוננת היראים על מקומות הרחוקים דסוגיא דגמרא דחולין קאי על מקומות הסמוכים משא"כ במקומות הרחוקים ורמ"י לה דביצמות מ"ז ח' אמרו והשתא נמי לזכא טיבותא איכא לש"ס ומ"ע כו' דמשמע משם דבחולין ליכא לש"ס ומ"ע וסתרא לסוגיא דחולין שם ועכ"ל בחילוק רבינו עכ"ל ועיין ש"ך יו"ד סי' ש"ב סק"ב ובהגהות ד' שאל שם ועיין בס' העיסור חלק ראשון אוב פ' פרוכסול שהביא שם ההיא דחולין קל"ז ב' לוי זרע בכישר כו' וכישר כלום חייבת לש"ס כו' אלא מ"י שרצה להחמיר ע"ע ואין לנו מרובותיו הראשונים ראים מוכח עכ"ל ולא זכר הך דחולין קל"ז ב' ול"ע והסם חדש פי' דברי היראים כמש"כ בפ"ה:

(א) ז"ל אלא ועיין לעיל סי' ק"ט אות ב'. (ב) עיין לעיל סי' ק"ט שם רבינו מהר"כ אילנות מנין ת"ל שדך ועמש"ש אות ג' ועיין שם חדש שכל' ז"ל לייסב הני תרי לייסבי שהביא רבינו דסדרי אהדי עכ"ל. (ג) פ"ג. ז"ל פ"ד. ומש"כ כאן אם הולך בשדהו סי' עד קיטוף חסר בנדפס ודלגו המדפיסים מקוטוף הא' לקיטוף הב' ומה שבנתיים דלגו, ודע דהרמב"ם פ"ד ממת"ע הי"ד כתב המפקיר את הלקט עם נפילת רובו אינו הפקר מאחר שגמר רצו אין לו צו רשות וכ' שם הרדב"ז זה למד רבינו מדתנן פ"ד דפאה המקדש את כרמו כו' משמטע צו העוללות לעניים ה"ל המפקיר את הלקט עם נפילת רובו אינו הפקר שכיון שגמר רובו ה"ה לעניים ואין אדם מפקיר או מקדש דבר שאינו שלו וקמ"ל שטע"ס שלא נכר כולו הא קי"ל בב"ד רובו ככולו עכ"ל והוא תמוה שבאמת דין הרמב"ם

ספר

עמוד ד איסורי ממון

יראים

קוץ עקצו עקרב ונבעת ונפל מירו לארץ הרי אלו של בעה"ב תוך חיד תוך המעגל (ד) ונפל לעניים אחר חיד אחר המגל הרי זה לבעה"ב. ומעם כל נשירה שהיא דרך האונס. אינו לקט שלקט דרך קציר אמרה תורה. **תניא** לא תלקט לעני, לא תסיע לעני, (ה) להזהיר על שלו. תניא המניח כלכלה תחת הגפן פי' לקבל פרט גפן הרי זה גזול את עניים וע"ז נאמר לא תסיג גבול עולם. למדנו (ו) כמו כן המניח כלכלה תחת הקציר לקבל הלקט עובר בלא תשיג גבול עולם.

סימן קכא [קנט]

לא תעולל. את ה' אלהיך תירא, צוה בפ' קדושים תהיו, כרמך לא תעולל. ובפ' כי תצא למלחמה כי תבצר כרמך לא תעולל אהריך, עוללות נקראים אשכולות קטנים כדכתיב אם בוצרים באו לך הלא ישאירו עוללות וכתיב ועולל יעוללו כגפן [שארית ישראל] אלמא הקטנים הם עוללות. וכמה יהיו הקטנים פירשו חכמים בסם' פ"א פ"ז איזהו עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף, פי' כתף עולל עליון [לן] על כתפו נטף עולל תחתון לו שהוא נטף עליו. ותנן בפ"א פ"ז כרם שכולו עוללות ר' אליעזר אומר לבעה"ב (א) לעני אמר ר' אליעזר כי תבצור לא תעולל אם אין בציר מנין עוללות א"ל ר"ע כרמך לא תעולל אפי' כולו עוללות, א"כ למה נאמר כי תבצור לא תעולל אין לעניים בעוללות קודם הבציר. כרם רב עי' [בית] שמאי אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות ועניים פודים לעצמם וב"ה אומרים [כולו לנת] טעמא דתרווייהו מפרש בקדושין בהאיש מקדש [יז ב'].

סימן קכב [קס]

פרט לא תלקט. תירא את ה' אלהיך ותקיים אשר צוה בפ' קדושים תהיו ופרט כרמך לא תלקט ותנן בפ"א, איזהו פרט הנושר בשעת הבצירה וטעמא דכתיב ופרט כרמך (א) בשעה שדרכו עשיר והיינו בשעת הבצירה, מכאן אמרו היה בוצר עקץ את האשכול והוסבך בעלים ונפל לארץ ונפרט לארץ הרי אלו של בעה"ב ועל הפרט ועוללות ולקט ופ"א שנינו (ב) שהספק לעניים. ועל ארבעתם כתיב בקדושים תהיו ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם. טעם שהספק לעניים, מפרש בחולין בסוף

תועפות ראה

הרמב"ם הוא גמרא ערוכה תמורה כ"ה א' כמ"ט הכ"ט שם ואין זה ענין לדון המשנה דא"כ יקשה לאילפא מאי תיבעי ל' וגם בנמרא לא פסוקה ממתניתין אלא ע"כ דשאי הכס שהקדים אחר שגודעו בו העוללות וא"כ כבר זכר בו העניים משגודעו בו העוללות שהוא מסויים לחלק העניים משא"כ הא דבעי אילפא שאמר עם נשירת רובו ליהוי הפקר דתרווייהו כהני הדדי אחיין שפיר קא מיבעי ליה עד דפססה אביי דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ותו לא מיד, וז"ל התו"ס במשנה ח' פ"ז דפ"א עמ"ס משגודעו בו העוללות העוללות לעניים ואע"ז דר"ע שהלכה כמותו מחזירו אמר לעיל שאין לעניים בעוללות קודם לבציר איכא למימר דאע"ז דאין לעניים לבוא בזרם לקחת העוללות קודם שיגזור הבעה"ב מ"מ ס"ל נמי כיון שגודעו שהן עוללות גם לבעה"ב אין לו בהם כלום ואינו יכול להקדישם עכ"ל ומכאן כ"ל לה"ר לפרש"י פסחים י"ז א' ד"ה עמדו בעלים. כל כהני משמרות יחד והקדישום לבעה"ב דלא יחא ליה לפרש"י כפי' הה"ח מהרש"א שם בעלים ממש קאמר להקדישום קודם שיזכו בהן הבעה"ב דלא זכר בהן עד אחר הקרבת הקרבן כדכתיב עור העולה אשר הקריב וגו', מטעם שג' הא"י הם שם דנהי דהאמת דהבעה"ב לא זכו בהם עד אחר ההקדשה עכ"ל מיד בהקדים הבעלים את הבהמה לקרבן כבר הוציאה התורה גם את העורות מרשות הבעלים והויין כקדשים עלמין ואין לבעלים רשות בעורות לעשות בהם כרזונם ופקע שם בעלים מהם והא"י הם שם כ' מילתא דפשיטא ליה למהרש"א מבעיא לי טובא כו' ואני אומר עריפא מזה כי יש תלמוד ממשנה מפורשת לדעת רש"י דלא כמהרש"א דאין לבעלים רשות בעורות להקדישן אע"ז דגם הבעה"ב אין נוטלין אותם עד אחר ההקדשה דומיא דעוללות משגודעו דאין הבעלים יכולים להקדישם אע"ז שאין לעניים בעוללות קודם לבציר ודו"ק. אולם בס' משנה ראשונה למס' פ"א שם כ' שדברי התו"ס אינם מוכרחין דיש לומר דאילו הקדים הבעה"ב העוללות בפירות אין ה"ל דהוה קדש ולא זכו עניים אלא שהקדים כל הבהם ואמרינן שאין להם דעתו על כל עניים שאינו שלו ולא היה דעתו לזכות בהן כדי להקדישן עכ"ל ויפה כ' הא"י הם מבעיא לי טובא וז"ל דלוגא כמ"ס במשנה ראשונה שם וסר"ל יד"ל מהר"א ראדונסקי שליט"א כ' אלן דבונת מהרש"א דילולים הבעלים להקדיש מתחילה העור לבעה"ב ואח"כ כל הבהמה למצוה לעולה וסר"ל דומה להקדים קודם שגודעו בו העוללות ושפיר יכולים להקדיש. אולם לשון מהרש"א אין סובל כפירוש. (ד) המגל פי' שנגס תוך חיד תוך המגל ונפל כו' כ"ל וכ"ה בדרבס. (ה) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו כ"ל וכ"ה בסמ"ג לאוין רפ"ה. (ו) למדנו כו' עמ"ס חסד בדרבס והס"ח ביאר כן מדפשיס. (א) ר"ע אומר לעניים אמר כו' כ"ל.

(א) הנושר בשעה שדרכו לנשור והיינו כו' הבצירה והכי תניא בת"כ ופרט כרמך אין פרט אלא הנושר בשעת הבציר מכאן כו' כ"ל. (ב) שנים שהספק, כ' תיבות אלו בדרבס חסדים, גם חסד שם משכ"ר עמ"ס כו' עד תניא בת"כ שדלנו שם מחלי ה"א הא' לא"י ה"א

ספר עמוד ד איסורי ממון ראים ממי

הזרוע והלחיים [ק"ד ז'] אמר ריש לקיש עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו ומקשינו עלה התם מדתנו נר שנתגיר והיתה לו פרה ושחטה קודם שנתגיר פטור לאחר שנתגיר חייב ספק פטור שהמוציא מחברו עליו הראיה אלמא ספיקא לקולא. ומתריצין התם טעמא דפרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא. יש לשאול תיפנק (ג) דפרה לעשירים קיימי לעניים וכתוב עני ורש הצדיק, אבל עשיר לא כתיב צדק משלך ותן לו, ובמקום דליכא עניים כדאמרינן התם בהזרוע והלחיים והקיבה [ק"ד ז'] לוי ורע בכשור (ד) מקום לא הוה עניים למשקל אתא לקמיה דרב פפא א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורכים ולא לעמלפים, אבל תרומה ומתנות דכתיב בהו נתניה אמרינן התם אע"ג דליכא כהן דשקיל, תרומה שוכר (ה) מביאה במקום כהן ומעלה בדמים ואוכלם. ונראה לי הלת כהן שהיא אחר האור כדי שלא תשתכח תורת חלה כדאמרי' בבכורות פרק עד כמה [ז' ו'] אי ליכא כהן לא החמירו להוליכה במקום כהן בחוץ לארץ מאחר דאיכא תרתי מליכותא חוץ לארץ וכבר הפריש חלת האור דאפילו בארץ מפטרי מידו מכל בחלת האור. תניא בת"כ לעני ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם, לעני יכול לעני מאחרים, פי' לגוים, ת"ל ולגר, אי לגר יכול אפילו לגר תושב ת"ל ללוי, פי' במקום אחר כתיב (ו) ולוי במקום אחד וכא הלוו והגר והיתום והאלמנה וגו' הקיש גר ללוי מה ללוי בני ברית וגו', אי ללוי ולגר יכול בין חסרים בין שאינם חסרים. פי' בין עניים בין עשירים ת"ל לעני מה עני מחוסר וכן ברית אף כל מחוסר וכן ברית. וכמה שעור עוניו כדתנן במס' פאה פ"ה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נותנים לו אלא כאחת הרי זה יטול. היו ממושכנים בכחובות אשתו ולבעל חובו הרי זה יטול אין מחייבין אותו למכור את ביתו וכלי תשמישיו. מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול. ולשעור זה לא מצאנו מקרא אבל חכמים כווננו הדברים לפי הנראה. תנן במס' פאה פ"ה. בעה"ב שהיה עובר ממקום למקום יטול לקט שכחה ופיאה מעשר עני וכשיחזיר לביתו יחזיר דברי ר"א וחכמים אומרים עני היה באותו שעה.

תניא בת"כ תעזוב הנח לפניהם והם יעשו כל מה שירצו ואם (ז) יבזבו אפילו צ"ט אומרים לחלק ואחד אומר לבזבו לזה שומעים שאומר כהלכה יכול אפילו בדלת ובדקל פירות (ח) שהורכבו התבואה והגפן על הדקל ת"ל אותם מיעט. ומה ראתי בדלת ובדקל לחלק ושאר כל הפירות לבזבו אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהקטן מושל בו כגדול יצאו הדלית והדקל שאין הקטן מושל בו כגדול. פי' לפיכך צריך לחלק להם שאלמלא כן לא היה מגיע ליד קטון כלום. מנין שספק לקט לקט, ספק שכחה שכחה, ספק פאה פאה ת"ל לעני ולגר תעזוב אותם בפ' קדושים תהיו תניא לה. כשם שהפקד פטור מן הפיאה כדתנן [פס"ט מ"ד] כל שהוא [אוכל] (שומר) וגשמו למעוטי דפקד כך הוא פטור מן (ט) פרט ועוללות, כדכתיב קציר כרמך ולא של הפקר, אבל אם הפקיד על דעת להפקיע חייב. כדתניא בב"ב בהמניה את הכד [כ"ה ז'] המפקיד את כרמו ובבקר השכים ובצרו חייב בפרט ועוללות בשכחה ופאה וטעמא ספרש בהגול עצים [ז"ד ז'] דתעזוב יתרה כתיב אחד בקדשים

תועפות ראה

הב' ודלנו מה שבנתיים. (ג) תיפוק ליה דפרה כו' קיימי ולא לעניים פ"ל ועיין חולין ק"ל ז' תוד"ס וכשיחזיר יסוב לשאלת רבינו. (ד) כבשור. לפיכך כבישור ונס' פחת השלחן סי' ד' ס"ק כ"א כ' לנכס' וסאלות גרסינן במישר וסוף מין מדבר ומשכ"ר לא הוה עניים למיסקל לפיכך נגמ' למיסקל לקט ובכס"ג סי' ג' למיסקל פיה ולשון השאלות סי' ז' למיסקל לקט שכחה ופיאה עיי"ש בעה"ס אות ז' ובמקורי הרמב"ם להגרש"ס פ"ה ממת"ס ה"ד וגו' הסמ"ג לאוין רפ"ח כו' רבינו היראים ונש"כ היראים והסמ"ג אהא לקמיה דרב פפא לפיכך לקמיה דרב ששת. (ה) פרה ומביאה כו' כהן ומתנות מעלה כו' [ז"ל וכו'] בסמ"ג לאוין רפ"ח. (ו) כתיב גר ולוי כו' דכתיב וכל כו' וכו' בסמ"ג. (ז) כ"ב: כ"א והם יבזו אפילו ז"ל וכו'. המעתיק. (ח) פירות ס"ס וז"ל פי' וכו' כגדפס והנה רבינו מפרש מש"כ ובדקל הוא נמסך לדלית הקודם וכליו אמר דלית הדקל כמו של הרד"ק ז"ל במכילת חלק הדקדוק ח"ל שם וכן זכרוהו במשנה ובדלית הדקל כגד"כ מוריד ומחלק לעניים עכ"ל ח"ל הס' מלאכת שלמה פ"ד דפיהה מ"ב וקשה לע"ד על ס' יראים דהא תמרים נמי חייבין בפיאה כדתנן גליל ב"ב וסמא דהא קמ"ל בפירושו ז"ל דלא מציעא לפירות דקל גופיה דמוריד ומחלק אלא אפי' למה שמורכב על הדקל אע"ג דהא מילתא דלא שכיחא מוריד ומחלק ודוחק עכ"ל ואני אומר דלפנים"כ לעיל סי' ק"ס אות ג' איכא למ"ד דפיהא בשאר חילנות דרבנן מנ"ס יוחא ליה לרבינו לפרש הך דינא בפיאה של תורה לכ"ע דהא התורה מיעט "אותם" לומר דבבקר מוריד ומחלק ודקל הוא חסר ואינו דאורייתא לתדבר' לכן פי' רבינו שהורכבו התבואה והגפן על הדקל. (ט) מן הלוקט פרט ועוללות כן הוא כגדפס והוא הנכון ואומר אני דגם בשכחה ז"ל שהפקד פטור וא"כ יש להגיה גם לפי היראים הגדפס פטור מן הלוקט פרט ועוללות ושכחה ואולי יען כי רבינו לא זכר עוד מדיון עומר לא תחך עד בסיומן שאל"ו מש"ס שיריה. ומשכ"ר כדכתיב קציר כרמך ולא של הפקר וכן פרש"י ב"ב ז"ל א' ד"ה חייב. דהפקד פטור מכולם דכתיב ארץ שדך וכרמך כו' וז"ל דס"ס ברש"י ארץ וז"ל קציר וכמשכ"ר, והגרש"ס שם כ' דכוונת רש"י לארבעה דכתיב בקדושים ובאגור גבי פיהה ומרש' חולין ק"ד ז' ברור כמש"כ להגיה, גם הר"ם בפ"א דפיהה מ"ד כ' ועוד שדך כתיב וירינו

תהיו בפיאה ולקט ופרט ועוללות ואחד באמור אל הכהנים בפיאה ולקט ואחד בעוללות כבי תצא למלחמה ובפרט לא מצינו כי אם אחד דקדשים תהיו, וי"ל שלמד מאחרים בהיקש.

יש (ו) לשאול: אמאי לא אפיך ריש לקיש דפסק לקט לקט מדרתי לעיל מלעני ולגר תעזוב אותם ואיהו מפיק ליה מעני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו למעלה.

סימן כבג [קסא]

עומר לא תקח. תירא את ה' אלהיך ותקיים אשר צוה בך כי תצא למלחמה כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה. ותניא בספרי קצירך פרט שקצרוהו גוים קצרוהו לסמים ואפי' (א) ישראל כרסמוהו נמלים שברתו הרוח או בהמה נכרי שקצר ואח"כ נתנייר פטור מן הלקט מן השכחה וכן הפיאה, ר' יהודה מהיב בשכחה שאין שכחה אלא בשעת העימור, קצירך (ב) פרט למעמר בשדה אחר דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כי תקצור קצירך בשדה (ג) מכאן אמרו שכו

תועפות ראם

והיינו כפרש"י וכן נראה מהרמב"ם ספ"ה מהל' מת"ע שכ' שם אצל אס וזה מן ההפקר בשדה של אחרים פטור מן הכל עכ"ל ור"ל מדכתיב שדך וכרמך דמשמע שלו והרי אינו שלו אלא של אחרים כן מוכח שם מדבריו הקדומים והוא דרשת הת"כ ויקרא י"ט ט' והוצא בדברי רבינו לעיל סי' קי"ט פאת שדך ולא שדה אחרים ופי' שדה אחרים היינו שזכה מן ההפקר וכלשון הרמב"ם, ויש מיעוט שני להפקר מדכתיב קציר וחסם קציר נשמר וגם זה המיעוט כ' הר"ש שם והוא בת"כ ומיעוט שלישי כ' הרע"ב בפ"א דפיאה מ"ד והוא מהרמב"ם בפיה"מ מדרבתי תעזוב והפקר עזוב הוא כבר וכ' בס' פאת השלחן סי' ה' ס"ק ל"א לדעת הרמב"ם ספ"ה מהל' מת"ע ה"ל הדין דירושלמי פ"ק דקדושין גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו המחזיק בקרקע חייב בכל ללו להכחל הכי אלא אפי' החזיק בקרקע דהיינו בזבז בשדה הפקר ונדוליה פטור מכל ומש"ה השמיטה הרמב"ם להביא חוספתא ועיין לעיל ס"ס קי"ט מש"ס ועיין בחו"ס פ"ה מהל' שפי' דברי הרמב"ם יפסקו כדמו אין הכוונה שהפקיר הכרם עלמנו רק מה שגדל בכרם קרי ליה כרם עכ"ל וא"כ סיוס דברי הרמב"ם שם אצל אס וזה מן ההפקר בשדה של אחרים פטור מן הכל היינו משום שלא זכה ב"א בפירות והקרקע הוא של אחרים משא"כ בהיב"ה ג' שמת כו' המחזיק בקרקע גם להרמב"ם חייב בכל ודלא כמש"כ הפאת השלחן ועיין מש"כ התפ"א בפיה"מ פ"א דפיאה אות כ' וזהו ג"כ כוונה דה"ל בתמורה ו' א"ד"ה המפקיר שכ' בשם ר"י דהיבז תלוי היבז דזכה בגוף השדה אצל היבז דלא זכה רק בפירות פטור מכולו עכ"ל דר"ל דה"ל דהוא עלמנו שגדלו למחר חייב בכלו לבד מעשר והאחר פטור משום דמיייר בהפקיר הנפנים במחזור ולא הקרקע ומש"ה זכה ביה איבו דהשתא הוי הקרקע והפירות שלו חייב בכלו אצל זכה ביה אחר פטור דלא זכה רק בפירות ואח"כ זכה בו אחר בגוף השדה והפירות ג"כ חייב בכלו והפאת השלחן שם השיא גם כוונה הר"י שבתוס' לשיטתו ואין אבא מודה לו בזה. והנה רבינו היראש כ' אצל אס הפקיר על דעת להפקיע חייב כדתיבא כו' נראה מדבריו שפי' ברייתא דהמפקיר כדמו כו' שהוא על דעת להפקיע וכן נראה שפרש הר"ר מנחם שהוצא בשעת"ה פ"ה מהל' ולבזבז עש"ה הרמב"ם אחריו של דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמוחר לו לאכול דמאי כ' הר"ר מ"ו ופי' קשיא לך אמאי לא אמרין שאפשר שיפקיר אותו אחריו והאחריו פטור מן המעשר ועי"ה שכתב בתירץ השני מ"ו ואח"כ דהפקיר כה"ל לאו הפקר הוא לפטור מן המעשר כדאמרין המפקיר את כדמו ולמחר השב"ס וזבזו חייב בפרט ועוללות והא נמי כיון דליהו הדר וזכה ביה גלי אדעתיה דהפקיר לאו הפקר הוא עכ"ל וכוונת הר"ר מ"ו המוצא בדברים ס"פ אין בין המורד ללעולא דקיי"ל כוונתיה וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים דמדברין מיהו מחייב במעשרות ופטור מן המעשר דקתיב דברייחא מודאורייתא קתיב מ"ו הר"ר מנחם והא נמי כיון דליהו הדר וזכה ביה גלי אדעתיה דהפקיר לאו הפקר הוא ור"ל וחייב במעשר מדרבנן כההיא דברייחא ודלא כהשע"ה שם שלא הבין כוונה תירומו הב' וכ' ע"י תמיה מילתא טובא כו' עי"ה וא"כ נתבאר דברי רבינו היראש שמש"כ אס הפקיר ע"ד להפקיע חייב ר"ל כמש"כ הר"ר מ"ו אולם עכ"ל יפה כ' הווי העמודים ע"ד היראש שאינו מדוקדק דאס הפקיר ע"מ להפקיע חייב אפי' במעשר וברייחא קתיב דפטור מן המעשר אלא מיייר שהפקירו ממנו ואפי' כשזכה בו הוא חייב בהקדש ופטור מן המעשר ור"ל דפי' ביראש תיבת כדתיבא ור"ל ותניא בב"ב כו' ובהרייתא דהמפקיר כדמו הוא ענין חדש. ודע דבמש"כ לנבאר ד' הת"כ פאת שדך ולא שדה אחרים דהיינו שזוכה מן ההפקיר ראיתי להשם חדש סי' קנ"ו שהביא שם פי' הק"א שפי' ולא שדה אחרים אס קצר שדה אחרים לעלמו עכ"ל וכ' ע"י וק"ל דהיינו גזלן כיון שקצר שדה אחרים לעלמו וכבר תנא לעיל ובקולרם פרט לקצרה לנשים והיינו לנשים ישראל וא"כ תרתי למ"ל ובשם מהר"ד"ק בס' חס"ד כתב שפי' שדך ולא שדה אחרים דהיינו שאם הישראל הוא הקוצר שדה של גוי פטור וכ' השם חדש דלפי פי' מהר"ד"ק כיפא דברייחא דקתיב שדך ולא שדה אחרים ע"ה פליגי דת"ק כבר דוקא ישראל הקוצר שדה של גוי פטור דמיעטי ק"א שדך אצל שותפות הגוי חייב ישראל בתלך דשדך קרינא ביה ורשב"י סבר שדך אחא למעוטי שותפות הגוי אפי' בתלך ישראל עכ"ל השם חדש וילדתי פש פ' בפ"ה הת"כ שדך ולא שדה אחרים דהיינו שזוכה מן ההפקיר כ"ל ועיין חולין קל"ה ז' שאמרו שם אצל שדך למ"ל למעוטי שותפות גוים והיינו כרשב"י דת"כ ור"ה דהו"ל שדך למ"ל למעוטי ולא של אחרים כהת"ק. (י) מכאן עש"ס חסר בדרשם, והסמ"ג לאוין רפ"ל רמז לזה השאלה ועיין ירושלמי ספ"ד דפיאה ובהתו"ה פ' קדושים סי' כ"ב. ובס' ת"ח חולין ד' קנ"ד כ' לניהי דאישב"ל מפני מ"ה צירושלמי דרשב"י

אמר ר' יוחנן אמר לה ובאמת פליגי בה תנאי:

(א) בגדפס הגי' פי' אפילו לנשים ואינו מוזן ופסוק דל"ל שם פי' אפי' לנשים ישראל וכמש"כ כאן. (ב) פרט להקדש. בשדך פרט כו' כדל"ל וכ"ה בגדפס. (ג) בשדך מכאן כו' עכ"ל והפי' שכ' רבינו כ"ה צירושלמי על הדין משנה וכו"ל הסמ"ג לאוין רפ"ל ד"ז בשם ירושלמי

בעה"ב ולא שכחוהו פועלים ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה. פי' דבתריווייהו משתעי קרא, כי תקצור היינו פועל שקוצר בשדר זה בעה"ב וכתוב וישכח את תריווייהו. זה תנן בפאה פ"ו ומייתנין לה ככ"מ [פ"ה 6] שלפניו אינו שכחה של אחריו שכחה שהוא בכל תשוב. זה הכלל כל שהוא בכל תשוב שכחה כל שאינו בכל תשוב אינו שכחה. ב' עומרים שכחה ג' אינו שכחה. ומעמא דכתיב עומר, עומר ולא גדיש וכיון דאיכא ג' מקרי גדיש מכאן אמרו בפאה פ"ו העומר שיש בו סאתים ושכחו אינה שכחה פי' (ד) דגדיש מיקרו, ב' עומרים ובהם סאתים רבן גמליאל אומר לבעל הכית והכמים אומרים לעניים והלכה כחכמים. ומעמא תנן התם שעומר גדיש ושני עומרים כריכות. ותניא ככ"מ פ"א יהיה לרבות שכחת העיר פי' בא בעיר ושכחו זכור ולבסוף שכוח בשדה לא הוי שכחה דאיתא נביה וזכה ביה בעיר לא (ה) הוי שכחה דליתיה גביה דליוכיה בית. והשכחה נוהגת באילן, דתניא בספרי ומייתנין ליה בחולין בהורוע והלחיים [פ"ה 6] כי תחבוט זיתך לא תפאר אחרך אחרך זו שכחה ושאר אילנות ילפי סוית: ותניא בתוספתא דפאה (ו) ג' כתבואה לקט שכחה ופאה ארבעה בכרם פרט ועוללות שכחה ופאה: תניא בספרי מניין שספק שכחה שכחה ת"ל ליתום ולאלמנה יהיה. אמר ר"א (ז) מניין למאבד סלע מתוך הכיס ומצאו עני והלך ונתפרנס בה שמעלה עליו הכתוב כאלו זכה לו ת"ל לגר ליתום ולאלמנה יהיה.

סימן קכד [ינה]

לא תגנובו. את ה' אלוהיך תירא ותעבוד ותקיים ככל אשר צוה בפי' קדשים לא תגנובו. ותניא בת"כ לא תגנובו מה ת"ל מכלל שנאמר בגניבה שנים ישלם למדנו עונש אוהרה מנין ת"ל לא תגנובו לא תגנובו ע"מ למיקט (א) [לא תגנובו] ע"מ לשלם תשלומי ד' וה' בן בג אומר לא תגנובו [את] שלך מבית אחרים שמא תראה כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני גומל. ותניא בסנהדרין כאלו הן הנחקקין [פ"ו 6] לא תגנובו בגונב ממון הכתוב מדבר אתה אומר בגונב ממון או אינו אלא בגונב נפשות אמרת צא ולמוד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, במה הכתוב מדבר בממון אף כאן בממון.

נ"ל לפרש בממון למעושי נפשות אבל גונב דעת הבריות במידי דממון הוי בכלל ממון ועובר על לא תגנובו. כדתניא בתוספתא (ב) ומייתי לה בחולין בניד הנשה [פ"ד 6] ג' גנבים הן הראשון שכבולם גונב דעת הבריות והמרכה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל מסרב בו לאכול ויודע בו שאינו אוכל. ואין לומר שאיסור גניבת דעת במידי דממון דרבנן שהרי מצינו שנענש אבשלום עליו בסוטה פ"א [ט' ז'] תנן לפי שגנב ג' גניבות לב אביו ולב ב"ד ולב כל ישראל נתקעו בו ג' שבטים שנאמר ויקח ג' שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום (ג) לב אנשי ישראל וכתוב ותגנובו את לבבי וחמור גונב דעת מגונב ממון ונפשות שהרי התורה תורה בעובדי כוכבים גונב נפשות דכתיב גונב נפש מאחיו מבני ישראל ולא מבני עובדי כוכבים. מ מ ו, אמרי' בב"ק בשור שגנח (ד) את הפרה ראה ויתר גוים התיר ממנו של כנענים לישראל וגונב דעת אפי' של עובדי כוכבים אמר שלא מצינו שהתירה תורה בעובדי כוכבים. ואע"ג דכתיב לא תגנובו ולא תבכשו ולא תשקרו איש בעמיתו (ה) לא

תועפות ראם

הירושלמי וג' הספרי לפנינו וחכמים מחייבים מכאן אמרו כו' ועיי"ש צ"ח. (ד) פי' דגדיש מיקרי. עיין צ"ב ע"ב ב' רש"ס ד"ה תורת גדיש עליו שכתב דלפלו כשהוא לבדו אינו שכחה כדדרשין בספרי עומר ולא הגדיש עכ"ל והיינו פי' רבינו הרא"ם וכו' מיני דמיקין צ"ב שם הניח דברי הרשב"ם צ"ע דלמאי הוצרך לזה דהא מלקחתו ילפינן ליה כמס"כ הרשב"ם שם סד"ה שני עומרים כו' ועיין במשניות הגד"מ נחום' אנשי שם פ"א מ"ו ברע"ב ד"ה לא אם אמרת משכ"ש בשם ס' ע"ז. (ה) לא. פ"ס הוא וכן מחקה הווי העמודים בגדפם וכ"כ השם חדש. (ו) פ"ב והוצא בחולין שם ושם אמרו צולין ב' שכחה ופאה וכ"ה בגדפם וכו' ליתא ועיין בס' פאת השלחן סי' ד' סקנ"ד שיעת הגר"א ועיין להלן סי' ק"ס שכתב שם רבינו שנים שצולין. (ז) ראב"ע אומר מנין כו' כ"ל וכן בת"כ ויקרא ה' י"ז איתא ראב"ע ועיי"ש באורך יותר ממסכ"ר כאן וכו' הירוקה צראה הספר סוף הל' חסידות הוצא כלשון הת"כ אלא בדברי רבי שם שכתב הירוקה צרה"ל רבי אומר ה"א ואשר יבא את רעהו ציער לחטוב עזים וגו' ואם הכתוב עמך למי שצא לו ספק נפש אמר מעשה המגבה את הדקות כו' עכ"ל שנתן לו נפש עכ"ל אצל כלשון הת"כ לפנים כתוב רבי אומר ה"א כו' הצע הכתוב פסוק נפש למי שצא לידו ספק נפש ולא ידע אמר מעשה כו'.

(א) למיקט ע"מ לשנס תשלומי כפל ע"מ כו' כ"ה בגדפם וכ"ל אולם בסמ"מ להרמב"ם ז"ת רמ"ד כתוב כמס"כ כאן וכ"ה בשאלות דרא"ג שאילתא ד'. (ב) פ"ז דב"ק ושם איתא ז' גנבים הם וכו' במילתא משפטים פ"ג. (ג) וכתוב [ע"ב מ"ו ו'] ויגנב אבשלום את לב כו' כ"ל. (ד) שנה ד' וה' [ז"ח א'] כ"ל. (ה) הוי צעמיתו לא כו' כ"ל והסמ"ג לאוין ק"ה כ' לא תגנובו לא קאי אצעמיתו צמיתת כלשון דא"כ הוי לו לומר צעמיתו ועוד כי מנין טעם כו' וחידוש צעמיתו שלא זכר שם רבינו ע"ז, וראיתי בס' קובץ להרמב"ם פ"ב מהל' דיעות ה"ו סכ' דאפי' לפי הסוגרים דגנ"ד אסור מה"ת אף לגוי היינו דוקא צמיתת אצל גנ' מתנה דגנ"ל אסרינן גניבת דעת ודאי אינו

קאי אתגנובו, שהרי טעם נ"ג ו'ן מפסיקו ומצינו פסוקי טעמים מן התורה (ו) כדאמר' בנדרים פ"א (ז) אין בין המודר הנאה (נ"ג) וטעם שכל אלו פסוקי טעמים. ואמר שמואל ב' ניד הנשה אסור דגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים. ושמואל (אמר) במידי דממון מיירי וגניבת גוי במקום שברור לו שאינו יודע העובד כוכבים הוי בטעות ושריא. ואפילו איסור דרבנן ליכא. כדאמרין בהנזיל ומאכיל (ק"ג) רב כהנא זבן מעובד כוכבים מאה ועשרים חביתא בכלל מאה ואכלע (ח) ליה זוזא, רבינא זבין דיקלא איהו וגוי לצלותי א"ל לשמעיה קדים ועייל דאי עקבא דגוי מניינא ידע. רב אשי הוי קאול בארבא הוא שיבשא דגופנא דתלי לבר מפרדסא א"ל לשמעיה זיל הוי אי דעובד כוכבים נינהו ואייתי לי. ונגב נקרא כל היכא דמיתאמר (ט) מאינשי נגב הוא. ועינש גניבת ממון ב' ואלה המשפטים כי יגנוב איש שור [אן] שה וטבחיו או מכרו

הועפות ראם

אלא מדרבנן עיי"ש ואינו נראה כן מלשון היראים לכלל המרבה לו בתקופות וידע שו שאינו מקבל כו'. כלל שארי גנבים צמיש דממון ונראה מדברי רבינו שפי' לא תגנוב ע"מ למקס כה"מ ש"כ הס"מ לנ"מ שם דמיירי שאינו רוצה לעכב הגניבה בידו אלא הוא גנב ע"מ לגנוב וכמש"כ רמ"ב סי' ד' והדר אהדריה מיהלוי עיי"ש הט"ס אות ו' דודאי מיקרי גונב דעת הבריות צמידי דממון והוי דאורייתא כמבואר בדברי רבינו ועיין גדרים ע"ה ב' השותק ע"מ למקס כו' ובס' ידות גדרים יד שאלו אות ב'. (ו) מה"ת כו'. בס' רביד הזהב פ' קדושים פ' לא תגנוב ב' ע"ה תימה הרי ס"ג ר' יוחנן (גדרים ל"ז ב') דמקרא אסור ללמוד למודר הנאה דפיסוק טעמים לאו דאורייתא וכתב הר"ן דרב ור' יוחנן הלכה כר"י וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' גדרים עכ"ל ורש"י להגוף יענ"ן בסדר חפלה שלו בחלק מגדל עוז עליית הכנינה ש"כ וז"ל אמנם למסקנא דגמרא שם (גדרים ל"ז ב') גם פס"ס דאורייתא. ועלה מיייתי הויא דויקרא צהרת האלחים כו' זה פס"ס ח"כ מ"י דאמר התם בחגיגה (ו' ב') נ"מ לפיכך טעמים אליבא דר' יוחנן אמרה למיתיה. ורמב"ד פליג עליה ואמר נ"מ לעולה שהקריבו ישראל במדבר. סבר כרב ואליבא דהלכתא עכ"ל מהג"ע. ותרי תנייה חזין הכא. (ח) אה מנא מקסקא גדרים דפס"ס דאורייתא. (ב) מה שאמר דהלכתא כרב הוא להיפך ממש"כ הר"ן לענין הלכה רב ור"י הלכה כר"י וכ"פ הרמב"ם ז"ל וכמש"כ הר"ה"ן כ"ל והנה הריטב"א סבביז להרמב"ן במס' גדרים כ' וז"ל ר' יוחנן אמר שטר פס"ס דעני למקרא כדנפ"ל מקרא דכתיב ויקראו בספר תורת האלחים וגו' ויבינו במקרא זה פס"ס והא ליתא בכלל ואותו ז"ה ה' ושטר למודו שרי עכ"ל ולכאורה דברי הריטב"א תמוזין הא צנמרא הוצא דברי רב שאמר ויבנו במקרא זה פס"ס לסיועי לדבריו שאמר שטר שימור אבל שטר פס"ס דאורייתא ואסור ליעול שטר פס"ס משא"כ ר' יוחנן ע"כ לא ס"ל דרש זה וכמש"כ התוס' בגדרים שם ד"ה ואמרי לה אלו המסורת וז"ל מאן דלית ליה פס"ס לאו דאורייתא מפרש אלו המסורת חסירות ויחידות עכ"ל ומה זה שהביא הריטב"א דר' יוחנן מדרש רב בר פלוגתיה ובאמת קשה לי דהנה רב הנהל אמר רב דרש ג"כ מפרש זה תרגום וא"כ הוי תרגום ג"כ דאורייתא דומיא דפס"ס ואסור ליעול שטר על התרגום ולהדיא אמרו בירושלמי דגדרים פ"ד ה"ג יכול מקרא ותרגום ח"ל חקים ומשפטים חקים ומשפטים אחס מלמדים בחסם ואי אחס מלמדים בחסם מקרא ותרגום עכ"ל וסוכא בר"ן ורמ"ב ור"י"ף מבואר מזה דאף על תרגום ראשי ליעול שטר וע"כ הנראה לי מזה דבאמת בירושלמי פליג על הבבלי דבבלי מפרש דר' יוחנן דאמר שטר פס"ס ס"ל דפס"ס לאו דאורייתא והירושלמי ס"ל דאש"ג דפס"ס דאורייתא מ"מ מדכתיב ראה למדתי וגו' חקים ומשפטים ילפינן מזה דדוקא חקים ומשפטים אסור ללמוד בשטר ולא מקרא [ר"ל פס"ס] ותרגום ואזכר לה בזה מש"כ בס' העודה בישראל מ"ת שער הראשון סי"ג בהערה השוכה נאחז להחכם מהרמ"ק בס' בן יוחאי מענה פ"ס שאמר שהגניבה ופס"ס הלמ"מ וז"ל ואש"ד דמוסיי הוה היה אסור ללמוד ליעול שטר פס"ס ג"כ משום ראה למדתי כו' עכ"ל ולפשמ"כ הדין עם הבן יוחאי ואע"ל דכל היכא דפליגי בירושלמי והבבלי הלכה כבבלי מ"מ בטעמא דר' יוחנן דהוא סתמא בירושלמי סמכין יוחר על בירושלמי כיון דלראש מש"כ צרור דעת ר' יוחנן מאי טעמיה וגדולה מוז עיין במהרי"ף שורש ק' ובהא ח"כ ד' הריטב"א דאף ר' יוחנן ס"ל ויבינו במקרא זה פס"ס ואש"כ ליתא בכלל ואותו ז"ה ה' ושטר ליעול שטר פס"ס ומתווכח עה"ד היראים והסמ"ג מתמיהה הרה"ר דס"ל כשיטת בירושלמי וכדריטב"א ולא כדברי התוס' דהתוס' כ"כ לפי שיטת תלמודא דידן שו"ר בס' הגד"מ פנים מאירות על בירושלמי להאגד"ק יאנאווא גדרים פ"ד ה"ג ש"כ גם כן בירושלמי ס"ל בזה דלא כגמרא דין אף משכ"ס צניין מקרא שבירושלמי מתבטלת לא הבין דפי' מקרא ר"ל פס"ס גם הטעם ש"כ שם ע"ס הגמרא דגדרים ל"ה ח' וז"ל אבל מדרש והלכות דהם גדרים ע"י פלפולא וזאת יתנו למשה לבדו והוא נכח סובת עין ותתנה ל ישראל בחסם כו' מש"ס ע"ז ילפינן ממשא דמה אני בחסם אף אחס בחסם ומש"ס דרשו כאן בירושלמי חקים ומשפטים בחסם כו' הוא תמוה מאד דחקים ומשפטים אינם פלפולא בעלמא שניתן למשה לבדו כמ"ס בגמרא דגדרים שם אלא פלפולא בעלמא ולשון אלא מוכח דהגמרא הדר משניו קמאי אותי ז"ה ואי לכס אלא דחקים ומשפטים ז"ה השם למשה שילמדם ל ישראל הרי דאינם פלפולא בעלמא ובעיקר דבריו שם שמשא קיבל שטר בעד תורה שבכתב היינו פסולת על הלוחות חלילה לומר כן ודו"ק עיין תשב"ץ קטן סי' תקכ"ה שהביא שם לשון בירושלמי דגדרים צה"ל מה אני בחסם אף אחס בחסם יכול אף שטר מלמדים ושטר סופרים ח"ל ראה למדתי אחס חקים ומשפטים חקים ומשפטים בחסם אבל לא שטר מלמדים ושטר סופרים עכ"ל. (ז) פ' פ"ל משכ"ר ושום שכל אלו פסוקי טעמים ז"ל דהיינו לא"ה שם דויבינו במקרא אלו המסורות ח"כ נפק"ל משום שכל פיסוק טעמים ג"כ כמש"כ בס' שלמי גדרים שם ועיי"ש בר"ן ד"ה ושום ויותר נראה דגירסת רבינו שם בגמ' להיפך ושום שכל אלו פס"ס ויבינו במקרא אלו הפסוקים וכ"ה בתוס' צ"ב ז"ל ד"ה שפרעמחא וכנ"י בירושלמי פ"ד דמנייה ה"ה. (ח) ואכלע ליה זוזא. וכ"ה בגדפס ועיין בר"ף ורש"י שלא אמרו זה אלא גבי שמואל דזבן לקנא דהסבא במר דפרחל בר' זוי ואכלע ליה זוזא. ובסמ"ך בזה דרבינא ז"ל ועייל דעיקרא דגוי כו' ובגדפס חסר תיבת דעיקרא ועיין להלן סי' רמ"ה אות ג', ועיין בריקאנטי ד' פיעסקוב תרכ"ד סי' רס"ז ובציאור מעשה בללל שם ש"כ ביראים לא מנאיה זה כו' עד סוף ובאמת תחת משכ"ס בריקאנטי דגניבת גוי וא"כ הוא מבואר ביראים כאן ובגדפס ואין זה שייך לדיני מאכלות כ"ל לדיני ממונות כן אמר לי בהגב"ד דקאפולא המחבר שו"ת בית אב ודפח"ת ושי" ועיין יד שאלו יו"ד סי' רכ"ד ח"א. (ט) דממון מאינשי כדאמרין בפרק הכונס כאן לדר [נ"ז ח'] כיון דמירתח מאינשי נגב הוא. כ"ה בגדפס וכנ"ל כאן ולפינוי שם בגמרא כיון דמיסמור מאינשי וגו' רבינו שם

ספר עמוד ד אימורי ממון ראים נא

(י) חמשה בקר יושלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה וכתוב ואם המצא תמצא בידו הגניבה משור עד חמור עד [שה] חיים שנים יושלם. ותנן [ב"ק פ"ג כ"ג] מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמדת תשלומי כפל נהוגות בין בדבר שיש בו רוח חיים בין בדבר שאין בו רוח חיים וכו'. התם בנמרא מפרש טעמא (יא):

סימן קכה [רנז]

לא תגזול. את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, צוה ב' קדשים לא תעשוק רעך ולא תגזול וגזל הוא בממון דילמוד סתום מן המפורש, דכתיב ויגזול את ההנית מיד המצרי וכתוב ויגזלו את כל אשר (א) לאבימלך, וגזל נקרא כל היכא דמיטמר (ב) מאינשי.

תולדה לגולה הערמה, כדאמינן בשבת פ' מפנין [ק"ט א'] כולדו איערומי אסירי לבר מהא, האי מאן דעבר מילתא ולא איפשר ליה נשקול זוזי מאכא וגזל (ג) אחנותא עד דניטעום רביעתא דחמרא.

תועפות ראם

דמירתת ועיין בב"ק ע"ט ב' שאמרו שם ור"י הא דקא מטמרי דלא יחזינהו אינשי ויערקו מיניהו ור"כ אימתי נקרא גנב היכא דמיטמר משום דמירתת מאינשי. ור"חתי להעיר פה בדברי רש"י בב"ק ע"ח ב' ד"ה גנב פטר עמלו כו' שם ואפסידא דהקדש פסור דמזינת האש כתיב כו' ואליבא דר"ס כו' עכ"ל והגרי"ס בחי' הש"ס שלו שבס"ס קשות מיושב ב' מוכח מדברי רש"י דנגנב מן ההקדש פסור אפי' מן הקרן ולא ידעתי מגליה שיהי וגונב מזינת האש למעט ההקדש היינו מוכסל כו' וכ"כ הרמב"ם רפ"ב מהל' גניבה כו' הרי דקרן ודלי חייב ולפי שעה נעלם ממני עכ"ל ועיין חשק שלמה בבס"ל ולענ"ד הפסוק נדעת רש"י דס"ל כהראב"ד שם' הרשב"א בחי' לב"ק ור"ל דלדעת ר"ס קמבע"ל ולתשלום כפל לנעלים דבעיין הקדש' ודלי שור הוא משלם שיהי היקו שור אבל הכפל שהוא משלם לנעלים שיהי מזינת האש קריין ביה הויאל וחייב בחזירותו לדעת ר"ס מאי משלם כבש שיהי לא היקו אלא כבש שהוא פסור עמלו כבשם א"ד מני א"ל בק"ג בעינא עכ"ל וכן הוא כוונת רבינו שמואל ב"ר שמואל שם' הא"ל לב"ק ד' קט"ו א' ור"ל שם ע"כ לא קמבע"ל אלא דוקא הפריש שור לשלם דאין כאן דבר הגורם לממון אלא תור או בן יונה דלא נשאר ביד הגנב ממונו כלום כששלם הפסד דבר הגורם לממון דהיינו תור והמותר משלם הקדש דאמר רחמנא וגונב מזינת האש ולא מזינת הקדש עכ"ל ור"ל מני לעינן תשלום הכפל דהא מקרין לא מוושטיין הקדש ור"כ הפסד שנתנו להקדש שור אך כפל לה"ש כשישלם הפסד דבר הגורם לממון דהיינו כבש לרנבן ותור או בן יונה לראב"ע יאל דלא נשאר ביד הגנב ממונו כלום.

(י) הנה בב"ק ע"ח ב' אמרו ת"ק סבר וסבחו כולו בעיין או מכרו כולו בעיין ובמכילתא משפטים פ"ב אמרו הקיס הכתוב סובח למוכר ומוכר לעובד כו' מה עביה כלה אף מכירה כלה וקשה למ"ל הסיק מכרו כולו משמע ור"ל דהסיק הוא מה עביה כולה כאלה אף מכירה כולה כאלה ולאפוקי מכרה חזין או מכר חזייה ליה וחזייה לזה ובהכרח דירושלמי פ"ל דב"ק ה"ה עיי"ש בגמ"ש למפרשי הים ור"כ בעיין מכרו לאדם אחד אבל מכר לשני בני אדם פסור מד' וה' נתן במתנה דוקא לאדם אחד חייב ולא לשני בני אדם דומיא דמכירה ור"כ גנב שור או שה והפקירו פסור מד' וה' דלא עדיף הפקר ממתנה ודלא כמו שכתב בספר הגד"מ משכנתא שראל כו' ב"א דהפקר מתחייב בד' וה' מה לי נתנו לאחד מה לי נתנו לרבים עכ"ל דלדבריהם נתנו לרבים פסור וה"ה הפסד שנתנו לכל העולם לזכות בו ואע"ג שלא זכה בו אלא אחד מ"מ בשעה שהפקירו נתנו לכמה בני אדם שיכולין לזכות בו כאלה, גם מה שחידש שם דהא דחייבה תורה תשלומי ד' וה' בגונב שור ומכרו לאו דוקא שימכור לאחרים אלא אפי' כשמכרו להגנב עמלו מני משלם ד' וה' ולא מנינו שום חילוק בזה עכ"ל לא כן הדבר דלדבריהם אמרו במכילתא שם מה מכירה חוץ לרשותו אף עביה חוץ לרשותו הרי דמכירה פשיטא שהיא חוץ לרשותו ולא כשמכרו לנעלין ודברי המכילתא שאמרו שם ברשות הנעלים דפסור ר"ל גנב וסבה ברשותם כמשנתנו בב"ק ע"ט א' וילפינן לה ממכירה דמכירה ע"כ מוכר חוץ לרשות הנעלים, אולם הנובי" מ"מ חיו"ד סי' קנ"ד חידש שיכול להפקיר דבר לאחד לזכות עיי"ש ור"כ בב"ה יג' יחייב בד' וה' ובס' ערוך השלחן להגרי"מ עפשטיין שליט"א לחו"מ סי' רע"ג ס' דהא דברי הט"ז דאין זה גדר הפקר ופי' ד' המג"א סי' תמ"ח סק"ד דהקדש הוא משום דהוי הפקר בשעור ובמחל"ת ואל דא"כ הוה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסד ואסור בהנאה כיון דלא אפקריה. (יא) נ"ב הכ"י חסר לאו דלא תעשוק. יאפ"ו. ועיין מה שכתבתי ראש עמוד הרביעי:

(א) יעבור עליהם בדרך ויגד לאבימלך כ"ל ועיין בב"ק ע"ט ב'. (ב) דלא מיטמר כ"ל וכ"ה בגדפס. (ג) ומוזל אחנותא. לפיכך נמנמא הגריסא וליזיל לשב חנותא וכ"ה בגדפס וכ"ה בערוך ערך מך וכתב לי הרב הגאון מהרמ"א ראבינאוויץ שליט"א בעל ס' נר למאור ור"ל יתכן עיי"מ דתקן (פאה פ"ה מ"ה) אין פוחתין לעני בגורן מחי' קב חטים כו' חזי לוג יין כו' ושאר כל הפירות אר"ס כדי שימכרם ויקח בהן מזון ב' סעודות ור"כ הרמב"ם (פ"ו ממת"ע ה"ח) ושיעור מזון ב"ס הוא פונדיון כמבואר שם (מ"ו) אין פוחתין כו' ממכר בפונדיון ועיי"ש ברע"ב וגם חזי קב חטים הוא שיעור פונדיון לפי חשבון ד' סאין בסלע. ולפי"ז נראה דגם חזי לוג יין הוא עכ"ס לא יותר מדמי פונדיון דלא עדיף משא"ד שאין נותנין לו יותר משום פונדיון שהוא שיעור ב"ס פת ואף דמבואר שם בירושלמי דשיעור זה הוא משום דכתיב וסבחו תן להם כדי שביעה והוא מזון ב' סעודות והזי לוג יין הוא שיעור מזון ב"ס לאלוהי כו' כמבואר בעירובין (ל' א') מ"מ עכ"פ אינו עולה דמיו יותר מפונדיון לכל שיכול למכור ולקטת בדמיו מזון ב"ס אינו מחויב ליתן לו יותר ואדרבה נראה דבין הוא פחות מפונדיון ועכ"פ לא יותר [ומ"מ בפסחים כ' ב' שותין מלוג בסלע ומולפין בשתים הוא ע"ד גומא. ועיין ב"מ מ' א' באתרא דר"י רמו מ"ה כוזי בדנא אול דנא בשתא וזוי כו' אך לא נתבאר שיעור כוזא כמה עיי"ש בפרש"י] ופונדיון שני איסרים מלא רביעית יין לא יותר מדמי איסר ולפי"ז למ"ד ששה פרוטות באיסר כשיטעום בשב חנותא שיעור רביעית יגיע לכאול"א פחות משו"ס שאין בו דין ממון והוא סבורה להם שאף לנורף אין לעשות הערמה כ"א באופן זה שלא יספיד רק פחות משו"ס לכאול"א ואחולי קמחלי ליה עכ"ל ודפס"ח אך לפשט"כ כאן בכת"י נראה דלאו דוקא הוא. והנה ראיתי בספר זכרון שמואל בב"ק ק"ט א' שם' שם דלר"ס דס"ל כל שהוא לזכות ונ"ל שיעוריו אלא לקרוב א"כ לאו דלא תגזול נאמל אפי' אפחות מכשיעור אלא כיון דממון ניתן למחילת אינו עובר דהוי כאילו כבש

תולדה שניה: דברים ואיכא בהדיהו מעות קאי במי שפרע. כדנתיא בהוהב [מ"ט ב'] רבי שמעון אומר אע"פ שאמר טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מ"מ כך היא הלכה אבל אמרו מי שפרע מדור המכול ומדור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו וכי קאי (ד) במי שפרע איכא דהדר ביה מחמת יוקר וזולא אבל היכא דאית ביה אונאה וסקח מעות או שיצאו עליו עוררין ליכא מי שפרע, כדאמרין [נ"ט מ"א ב'] אושפויכנא דרמי בר חמי זבין חמרא ושעה חזייה דהוי עציב א"ל אמאי עציבת א"ל ובני חמרא ושעאי א"ל זיל הדר בכ א"ל שהאי בכדי שיראנה לתגר או לקרובו, ואי הוה במי שפרע איך היה מיעצו רמי בר חמי לקבל מי שפרע. ואמרין גמי [מ"ט ב'] ההוא גברא דיהיב זוזא אחמרא שמע דקא בעו למינסכות גבי פרוק רופילא א"ל הו לי זוזאי דלא בעינא חמרא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל כדרך שתקנו משיכה במוכרים כך תקנו משיכה בלקוחות פ' הדר בכ. ועוד (ה) ראייה לדבר דליכא מי שפרע בכל מקום, דאמרין בב"מ בהוהב עלה דההיא דתניא ר' שמעון אומר אעפ"י שאמרו טלית קונה דינר זהב אין דינר זהב קונה טלית כך הלכה אבל אמרו וכו'. ואתיא ההיא כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו (ו) ומי איכא מי שפרע בכל מקום היאך תתכן גזרת חכמים שהם עקרו מעות קונות שהוא דין תורה גזירה שמה יאמר לו נשרף חישך בעלייה ואח"כ קללוהו במי שפרע אם יחזור בו אם נראה להם שלא יחזור בו יניחוהו על דין תורה. ועוד עדיין יאמר לו נשרפו חישך בעליה ולא מסר נפשיה לאצוליה שהרי לא יחזור בו מפני קללת מי שפרע ואין לומר מפני שנתיירא שלא יחזור בו לוקח דהא ר' יוחנן דאמר הכי מוקמינן כר' שמעון דאמר מי שהכסף בידו ידו על העליונה א"ל ש"מ יש מקומות שאין

תועפות ראם

[illegible]

ספר עמוד ד אימורי ממזר יראים נב

בו מי שפרע כגון ביציאת עוררים אישמע (ז) דקעב למנא ביה ליסמין למעות הלכך מסר נפשיה כי חושב שמה יארע הדבר שיוכל לחזור בלא מי שפרע ויהיה חריוה שלי אם יוקירו. וא"ת במקום יוקרא וזולא דאיכא מי שפרע, עקרוהו חכמים בכל מקום דלא פלוג רבנן להיות קונים מדאורייתא לחלקים ודברים בלא מעות יש בהן חסרון אמונה באותן דברים שפרשתי קמיה (ח) מי שפרע, דאתמר דברים רב אמר אין בהן חסרון אמונה ור' יוחנן אמר יש בהן חסרון אמונה. ומפרש רב פפא (ט) דברי ר' יוחנן במתנה מועטת דסמכה דעתיה אבל מתנה מרובה לא סמכה דעתיה. ואמרינן בירושלמי לא שנו אלא בעשיר אבל בעני נעשה נדר.

סימן קבו [רסג]

לא תלין פעולת שכיר. ויראת ותקיים אשר צוה בקדושים תהיו לא תלין פעולת שכיר עד הבקר זה שכיר יום. ועל שכיר לילה הזהיר בפ' כי תצא למלחמה לא תעשוק שכיר עני ואכין מאחריך או מגרד בארצך אשר בשעריך ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש. ותניא בב"מ בהמקבל [ק"י] מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה, ת"ל לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. מנין לשכיר לילה שגובה כל היום ת"ל ביומו תתן שכרו לא תבא עליו ואיפוך אנא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. ותניא, ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר איני יודע שהוא עד הבקר ומה ת"ל עד הבקר מלמד שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר על כל תשעה. מאי קרא אמר רב יוסף אל תאמר לרעך. אמרינן בהמקבל שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום, שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום. פירש שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום. דקימא לן (א) כשמואל בדיני ואיהו מפרש לה הכי [ק"א ח'] ותנן שכיר אדם בהמה וכלים יש בהם משום ביומו תתן שכרו. ומעמא מפרש כגמרא דתניא מנין לרבות בהמה וכלים ת"ל בארצך כל שבארצך ואעפ"י שזה המקרא בשכיר לילה (ב) נפקא לן התם בגמרא שוה דשכיר שכיר. בת"כ תניא אין לי אלא שכיר אדם, בהמה וכלים וקרקעות (ג) מנין ת"ל לא תלין פעולת שכיר פעולת כל דבר, ותנן אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אינו עובר עליו המחזיר אצל חנוני אצל שלחני אינו עובר עליו ותניא (ד) כדתניא [ק"א ח'] לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אעפ"י שאין לו ת"ל אתך הוא שיש אתך יכול אפילו המחזיר אצל חנוני ואצל שלחני ת"ל אתך ולא שהמחזיר אצל שלחני ואצל חנוני. ובעי מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו בלא תלין ואמר רב ששת עובר דשם דשכירות [עליו].

סימן קבו [רנג]

לא תונה. ויראת מאלהיך לקיים הכתוב בחר סיני כי תמכרו ממכר או קנה מד עמיתך אל תנו איש את

הועפות ראם

כ"ל. (ז) אי שמע דקצבי למנסבא לסמין ועמות הלכך כו' כ"ל. (ח) קמ' כו' פי' באופנים שפי' רבינו לעיל לענין דברים ואיכא בהדיהו מעות דקאי בני שפרע דהיינו היכא דהדר ב' מחמת יוקרא וזולא כה"ל אס' היו דברים בלא מעות יש בהם חסרון אמונה וז"ל באותן דברים שפרשתי קמ' מי שפרע ובגדלם הני' ובדברים בלא מעות יש בהם אמונה באותן הדברים וקאי בני שפרע וז"ל דקאי וכוונת הגדלם נ"כ כמ"כ באותן הדברים דקאי בני שפרע [אם נתן מעות] כה"ל בדברים בלא מעות יש בהם אמונה. וראיתי בריקאנטי ס"ס ש"ס ש"כ בזה"ל והר"ל מניין פסק על הדין דמתנה מועטת דקאי עלה בני שפרע ולא חילק בין מחוסר אמונה למי שפרע עכ"ל ועיי"ש בביאור מעשי בללל שכתב רבינו [הריקאנטי] נראה דנחית בשיטת סיראס לחלק בין מקח בדברים בעלמא לבין הכנסת דמתנה מועטת וז"ל עכ"ל ועל דעת המבאר שם דפ"ס נפל ביראס הגדלם וחתת וקאי ז"ל ולא קאי ובמחל"ת אינו כן וברור להגיה כמו שכתבתי וכמו שנראה מהכ"י ואף כוונת הריקאנטי ז"ל כן ויש להגיה בריקאנטי והר"ל פסק על הדין דמתנה מועטת באותן הדברים דקאי עלה בני שפרע כו' ור"ל כמו שפרשתי דברי ייראס וגמלא דדעת הר"ל כה"ל ש"כ הרמ"ל בחו"מ סי' ר"ד סעי' י"א דלפי' בתי תרע"ו יש בדברים משום מחוסר אמונה והרמ"ל שם הכריע כדע"ז וז' ובס' ערוך השלח להגאון מהרי"מ עפשטיין שליט"א כתב שם ונראה דמדינא וודאי אין צוה משום מחוסרי אמונה רק ממידת חסידות עכ"ל ואינו נראה מדברי רבינו ייראס אלא מדינא הוא בדברים בלא מעות מחוסר אמונה היכא דהדר ביה מחמת יוקרא וזולא ודע דבגמרא דב"מ מ"ח א' איחא ואמר רבא אטו אין לנו כו' ועיי"ש בחו"מ שסקנו מאי קמ"ל רבא ותירוץ דחוק דל"כ מהברייתא לק"מ רק מרצא ובי' נגדא אנגדא קרמית ותו מאי והתניא וראיתי בזה"ל סי' מ"ד שכתב שם אמר רבא כו' בלא וי"ו וא"כ פירושו דרצא בל לתתך מאי דקשיא לר"ל וז"ל אטו אין לנו כו' אלא החילוק הוא דברים ואיכא בהדיהו מעות כו' דברים וליכא בהדיהו מעות כו' ותו ל"מ. (ט) בגדלם רבא צריה ואינו מוכן והנראה דל"ל שם ור' אבהו אכל כמ"כ כלן הוא הסכון ולני' הגדלם רבא ז"ל דתיעת צריה ס"ס וז"ל דברי: (א) וכ"כ להלן סי' קנ"ה ועיין מש"כ סי' קצ"א. (ב) מדבר כ"ל. (ג) עיין בפתיחת השו"ת חו"מ סי' ש"ע סק"ל מה שהביא שם מה"ש שער משפט. (ד) ומעמא כ"ל:

אחיו (א) באונאת ממון הכתוב מדבר [ג' ל"ז ב'] יכול באונאת דברים כשהוא אומר ולא תנו איש את אחו (ב) הרי אונאת דברים אמור הא מה אני מקיים אל תנו איש את עמיתו (ג) באונאת ממון, ושעור אונאת ממון לא נתפרשה בתורה ופירשוה חכמים לפי ענין ושימת העולם שדרך מוכרים ולוקחים להקפיד. ותנן בב"מ בפ' הוזב [מ"ט ב'] האונאה ד' כסף מכ"ד לסלע שתות למקה. ואיתמר רב אמר שתות שנינו ושמואל אמר שתות מעוט שנינו. והלכתא בשמואל [בדינן] לגבי רב ותניא כותיה. ותנן עד מתי יכול לחזור עד כדי שיראה. לתגר או לקרובו. ואמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר ואמר רבא [י' ב'] הלכתא פחות משתות נקנה מקח פ' היו מהילת יותר משתות בטל טקה שתות קנה ומחזיר אונאה (ה) פ' שתות ויותר משתות בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ואמר רבא לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית פ' מאני תשמישתיה דיקרו עליה אין לו עליו אונאה [6 ב'] אבל צריכותא דבעה"ב דפליג רבנן עליה נראה לי דהלכה כר"י דמהחייא טעמא דאמר רבא בעה"ב מאני

תועפות ראם

(א) ותיא בת"כ אל תונו באונאה כו' כ"ה בנדפס. (ב) ז"ל עמיטו. (ג) אחיו באונאה כז"ל. (ד) מחק שמינו כז"ל ודע בדפסר הירקאנטי סו' שז"ל הביא פסק רבינו הר"ם שפסק בשמואל ועיין בהר"ם פ' הוצב סו"י דלג כפסק היראים. (ה) וזה וזה פי' כו' כז"ל. (ו) אבל להירוחא דבעה"כ כחגר דמי. ותקן [צ"מ ל"ו ב'] ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין בהם אונאה ואע"פ דפלגי רבנן כו' כז"ל ובגדפס הגי' אבל אי לא ידע בעה"כ כחגר דמי ותקן כו' וכ"כ הירקאנטי סו' שפ"ד ע"ש רבינו וז"ל ואי לא ידע פסק הר"א ממיין דבעה"כ כחגר דמי ע"י גרסא ונראה לי פי' דברי היראים שהוא כמש"כ הר"ם פ' הוצב סו"י וז"ל כיון דלוי טעמא משום דהוי כחגרס לריד שידע הקונה המוכר וכו' בעה"כ דלוי מחל על אונאה אבל אם לא ידע שהוא בעה"כ או שמכר ע"י סברוס סו' לו עליו אונאה עכ"ל וכן הנה דברי היראים שנגדפס ובירקאנטי. אבל אי לא ידע פי' שהקונה לא ידע שהוא בעה"כ או בעה"כ כחגר דמי ויש לו עליו אונאה. ודע דהר"ם שם כ' דבעה"כ מאני תשמישתיא יקרי עליה ואין לו אונאה אם נתאנה לוקח אבל אם נתאנה הוא דינו כחגר ודלא כהרמ"ה שבי' המור ח"מ סו' רמ"ז סכ"ט והבי' שם כ' בשם המרדכי סו' ש"ו על שם ר"ת אם נתאנה בעה"כ בקנינו אין לו אונאה מה"ש דמאני יקרי עלי' ומאלתי להראב"ץ סו' ק"ף שכ' שם וכי היכי דהיכא דזינן ביוקר לויא אונאה דלמורי' אי לאו בדמי יתיירי לא מוזינן ה"נ היכא דזינן בזול לויא אונאה דלמורינן אי לאו מפני דוחקו דלריד למעות ולא הוה מוזינן כלי תשמישו וכן נמי חזק רב האי גאון אף המשפס בשערי הבינה שלו בשער ה"ג עכ"ל ופלא שם עליו הר"א. והנה לפמש"כ היראים (בנדפס) ובראש"ל דלס לא ידע הקונה שהוא בעה"כ או שמכר ע"י סברוס (דנ"ב ל"ו ידע) פי' לו עליו אונאה אלא שריבוי דמיא תמכור ממכר לעמיקא דח' חוט דלא לוא דרי' רחמנא במוכר לא הוי שמעינן נ"י מוא קנה אל תונו כמ"ש בגמ' דכ"מ כ"א ח' אבל מוזינן דלמורי' אינטי זינן אוביד אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו לריבא ע"כ וכבר כ' הריטב"א דחי' שם דבמוכר שהוא תגר לא שייך אובידי קמוביד וכי תגר אין עשוי למכור וע"כ במוכר בעה"כ עסקינן שהוא מוכר מאני תשמישתיא יקרי עלי'. ובפיר קמוביד ופא"ס אזהריה רחמנא בלא תונו והיינו ע"כ בכה"כ דלא ידע הקונה שהוא בעה"כ ממש"כ הס"מ בשם הר"א שם וגם הריטב"א שם כ' בזה"ו וז"ל עטולס בלוקח מנעמ"כ מיירי ואע"ג דאין לו עליו אונאה מ"מ אזהריה רחמנא שלא יונה הראב"ד ז"ל עכ"ל ועפ"י נראה לי יותר להגיה כאן בהכח"כ דברי היראים שנגדפס אבל אי לא ידע בעה"כ כחגר דמי כמו שהביא הירקאנטי על פי דם הראב"ם וז"ל אח"כ וכו' ור"ל דהלכתינו שנגדפס דע"כ בבעה"כ קאי מיירי בכה"כ ובהא רחיה לרינו דאי לא ידע בעה"כ כחגר דמי וכו'. והנה הראב"ם פסק כר' יהודה דלמכור ס"ת בהמה ומרגלית אין בהם אונאה וכ"פ הר"ח כר' יהודה והוא המ"ד שהביא הרי"ף לפסוק כר' יהודה אך לא משמעיה דהר"ח קאמר מדחינן סוגיא דשמעתין לפרושי טעמא דר"ש ש"מ להלכתא כוותיה ואין זה הכרח כ"כ כמש"כ הר"ם שפ' הוצב סו"י שכן לרך אמוראים מפרשים דברי התנאים אף ארון שאין הלכה כמותו וזה כ' רבינו טעם אחר דהיא דר' יהודה שייכא בזה דלמור רבא בלוקח מנעמ"כ כו' מהאחר טעמא איכא למימר כיון שהוא רוצה לזכות לכן זינן לוקח בדמי יתירא ומחיל ומדברי רבינו אלה נראה דהיינו דוקא נר' יהודה אמרין הכי אבל רבנן דפלגי רישא דר' יהודה סבירא לכו אע"ג ידיעתינן שהוא רוצה לוונן מ"מ אינו רוצה להיות מתאנה לזה יותר משויין וכ"כ הקסא"ה ריש סו' רכ"ז דמי אונאה ומרגלית (לכנבן דר' יהודה) אפי' כשהלוקח גופיה נר"ד לו לוונן עי"ש וזה כן כ' הנחלת בשעה ח"ל סו' ח' אות ו' דאי הוה ידיעתינן בודאי דשעתו היו לוונן בזה נא הכנים מודים דלולין בחר דעתו וכן משמע מדברי הרי"ף ובראש"ל שם בפ' הוצב דאין הלכה כר"ם מטעם דאין סולכין אחר אומדנא אבל אי ידיעתינן דשמו בפירוש דרועה לזונוס פשיטא דנס הכנסים מודים עכ"ל ה"לס ומבואר דעת רבינו בלוקח מנעמ"כ דאין לו עליו אונאה אפי' ביתר משתות כהיט מולוקים שבח"מ סו' רכ"ז סכ"ד דלס ימנא דדוקא בשתות אבל ביתר משתות דינו כאינטי דעלמא א"כ אין. דמיון רבינו יפה דבזה"ל דר' יהודה אמר אמירא עד כן אונאה (צ"מ כ"ה ב') ויש לדחות דאין רבנן דפלגי רישא דר' יהודה ס"ל דס"ת בהמה ומרגלית דמיין שלא מילי דשמות ים בזה לא ידעו ועי' הביא רבינו רחיה מנעמ"כ דמאני תשמישתיא לא מוזינן אלא בדמי יתירא ומחיל לוקח מה"ס נמי ללא רבנן דר"י דכין שהוא רוצה לוונן זינן בדמי יתירא ומחיל מיחו הא כדאיתא וזה כדאיתא בבעה"כ ים ביטול מקח ביותר משתות ובה"כ דר' יהודה בבהמה ומרגלית עד כדי דמיהן ובס"ת הא אמר בהדיא אין קן לדמיה כמש"כ בספר ת"ח דס"ת אפי' יותר מכדי דמיהן אין אונאה נר' יהודה וצוה מדויקין לי לשון ההוא' צב"מ ל"ו ח' ד"ה אמר שכ' שם ופא"ס הא דתנן ר' יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהן כו' ולכאורה השמיטו ההוא' תוצת ס"ת מדר"ו וצעי טעמא אבל לפמש"כ ה"ה ח"ש דבאמת בס"ת אין אונאה על אפי' ביותר מכדי דמיהן אינו לומר דנקט לשון אף משום ס"ת לחוד וע"כ נר"ד ליישב לשון אף גם אבהמה ומרגלית ואם נאמר דשכדים שפרות וקרקעות אין להם אונאה כלל אף ביותר מכדי דמיהן א"ש לשון אף אינעמא ומרגלית ואפ"ג

תשמישתיה לא מיובין אלא בדמי יתירתא ומחיל לוקח מההיא טעמא איכא למימר (ז) לא זבין לוקח בדמי יתירתא ומחיל. ותניא בהובב [ז"ל] במה דברים אמורים במתם אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים זוז יודע אני שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני ששוה מאתים ע"מ שאין לך עלי אונאה אין (ח) לו עליו אונאה. ובסתם נמי איתמר [ז"ל] האומר לחברו ע"מ שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה. ואמרין בבכורות פ"י יש בכור [פ"ט ז'] רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני והני דיני נינהו. ואמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל האומר ע"מ שאין לו עליו אונאה אין לו עליו אונאה ע"מ שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה. ודוקא טועה בכדי שהדעת טועה אמרין חוזר אבל בכדי שאין הדעת טועה עליו חוזר אונאה וביטול מקה בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין בהמוכר את הספינה [ע"מ] כי אמרו רבנן אונאה וביטול מקה בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה איסור מתנה הוא דיהיב ליה ואפילו האי אינש תקיפא דלא יהיב מתנה אינו חוזר כדאמרין בבא מציעא באיזה נשך [ס"ג ז'] אמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לחבריה ואשכח מופיינא בכדי שאין הדעת טועה לא מחיב לאהדורי דאמר מתנה הוא דיהיב ליה אמר [לית] רב אחא בריה (ט) דרב יוסף לרב אשי אי כשתיקפא הוא דלא יהיב מתנה מאי אמר ליה דלמא מגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון, דתניא הגזל את חברו והבליע לו בחשבון יצא. ואי אינש דלא שקיל וטרי בהדיה [מאי] א"ל דלמא אינש אהרינא גזליה וא"ל זיל אוזיף ליה ואבלע ליה בחשבון. וירא שמים צריך להזכיר ולתת לב אם אותו המבליע כפי באלו הדברים להפטר בהחזירו כענין הזה והכל לפי מה שיראה. ותניא דבר שבמשקל במדה ומנין (י) ותנן בהובב [ז"ל] אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, ואמרין [ז"ל] מו"מ דתניא כי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינם משלמין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאין גופן קנוי ומכור שאינם עומדים אלא לראיה, וכי (יא) ממעמינן שטרות מאונאה כגון שמכר השטר עצמו ולא לצור על פי צליחתו אך מצא שטר חברו במקום שנתיאשו הבעלים שהוא של מוציאו וחזר ומכרו לבעלים כדי שיגבו חוב ההוא ממעמינן מאונאה אבל חוב השטר או נתן לו השטר לא איצטרך קרא למעוטי דחוב אינו נקנה אלא מדרבנן ובמעמד שלשתן לוח ומלוה וקונה או במסירת אותיות שניהן מדרבנן. כדאמרין בב"ב פ' מי שמת [קמ"ו ז'] אמר שמואל המוכר שטר לחברו וחזר ומחלו ומסקינן התם טעמא לפי שאינו נקנה אלא מדרבנן הלכך יכול למחול. ואמרין נמי התם הלוואתו בכדי (יב) מדאורייתא: ואמר רב נחמן [ז"ל] אונאה אין לרבן ביטול מקה יש לרן פ' ביטול מקה יותר מפלגא כגון שוה שלש בשבעה או ז' בנ' אבל בפחות לא מביטל מקה וראיה דהכי הוי מפרש דאמר רב נחמן גופה [ז"ל] זבין במאתן ושוה מאה אין אונאה לקרקעות. ובקדושין בתהלת האיש מקדש [ז"ל] ג"ה (יג) פ' ב' ר"ח אמר רבא אמר רב נחמן האחין שחלקו (יד) לקוחות פחות משתות נקנה מקה שתות קנה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקה הא אמרת יותר משתות בטל מקה משלמלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות ולא גרסינן דאמר מר שתות קנה ומחזיר

תועפות ראם

ואע"ז דבהמה ומרגלית אינו חלף עד כדי דמיין כזר כ' הנכס"ש דלם האחרון גרוע קלה מן הראשון ספיר טפל צו לשון חף משא"כ אי אמרין בטל מקה יש להם ביותר משתות ובהמה ומרגלית אין להם אונאה עד כדי דמיין א"כ האחרון עדיפא מן הראשון לא מיבעיא ב"ה חלף אפי' דבהמה ומרגלית לפי"ו לא שייך לשון חף. ורואינן לה"ה ב"ה ב' שהקשה לה"ה דד' כ"ז א' ד"ה אמר דא"כ אמאי נקט ר"י בן בתירה לישנא דחף דהקד דלוי אין להם אונאה כלל קאמר כיון דטעמא משום חיי נפש וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו עכ"ל ואי אומר דלוקח דקאי עמ"ס ר' יהודה ס"ה ובס"ה הא פ' הוא צעמו דלוקח לה אונאה כלל ועו"ל ריב"ב חף המוכר סוס כו' מפני שיש בהם חיי נפש אין אונאה כלל, ובספר השיעור אות מ' מכירת קרקעות כתב בזה"ל אבל יותר מכדי דמיין דובין שוה מאה במאתן ומד' יש להם כדאמר בס"ה ומרגלית צדק אונאה עד כמה עד כדי דמיין עכ"ל הנה הוא תפס דלוקח ואחרון והשמיים האמנעי דהיינו בהמה. (ז) כיון שהוא רואה לזווג לכן זבין כו' כל"ז וכו' בנדפס. (ח) אין כו' עד רב אמר חסר ציראים הנדפס והוא ס"ד שדלג המדפוס שם מן שאין לך עלי אונאה זה לע"מ שאל"ע עלי אונאה שאלו וחסר מה שצויהם ודלף כניאור ענפי יהודה לספר והזכיר סדר דבר ש' שם ע"ד היראים הנדפס כו' ר"ס וז"ל מרהיט דבריו משמע דפונתת רב ושמואל קאי כוונת דברייתא במפרש רב חולק אפי' במפרש ופסק כשמואל במפרש משום דדין הוא עכ"ל ובמחל"ה לא השגיח בה"ס כ"ל. (ט) לפנינו דברים דרנא ובסמוך ל"ל אי אינש תקיפא. (י) אפילו בפחות מכדי אונאה חוזר כל"ז והוא מומרא דרנא ב"מ כ"ז ז'. (יא) מכלן עד ואמר ר"י כו' ליתא בנדפס ועיין ב"ב ע"ז ב' חוס' ד"ה קני כדברי רבינו. (יב) בכדי. פ' אס נתן או הקנה הלוואתו לפלוני הוא בכדי ולתנם ללא תועלת מדאורייתא דלא קני לה חידך וממ"ס ב"ב קמ"ח א' דהלוואה ליתא בצדי ועי"ס בתוד"ה סכיז מרע. (יג) ג"ס. הוא ר"ה גירסת הלכות ומ"ס אח"י פ' נ"ל דל"ז וכו' ובנדפס חסר מן ובקדושין ע"ס. ועיין קדושין שם תוד"ה ס"ג ש' וכו' ר"ח וכו'. (יד) ה"ה כלקוחות כו' דחל

אונאה דמשמע אבל יותר משתות איתא בקרקע אלא איותר משתות נמי קאי שמעינן דביטול מקח דאמר רב נחמן יש להן ביותר (טו) מפלגא קאמר כדפרישית:

סימן קכח (רמב)

שחד לא תקח. את ה' אלהיך תירא ותקיים אשר צוה בפרשה שופטים ושומרים וכתוב (א) לא תקח שחד לשופטים הוזהיר רחמנא ותניא בספרי ומייתי לה בכתובות פ"ב דייני גזרות [ק"ט ח'] שחד לא תקח מה ת"ל אם ללמד שלא לזכות את החייב ולהדיב את הזכאי הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. ותניא בבכורות [ט"ז ח'] הנוטל שכרו לדין דינו בטלים ותניא בפ' ב' דייני גזרות [ק"ט ז'] ושחד לא תקח אינו (ב) אומר שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים, כי הא דשמואל הוה מעבד וכו'.

תולדה. שכר בטלה דלא מוכח, כרתניא בפ' ב' דייני גזרות (ג) הדיין וכו' אלא שאין דינו בטלים. ומוקמינן בשכר בטלה דלא מוכח אבל שכר בטילה דמוכח שרי כדאמרינן התם קרנא הוי שקיל אסתרא דחייב (ד) ואסתרא מוכאי ודאין דיניה ומסקינן בבטילה דמוכח דקרנא הוי תהי ויהבו ל' וזו'.

סימן קכט [רנח]

גבול לא תשיג. תירא את ה' אלהיך וזכור אשר צוה בפ' שופטים לא תשיג גבול ריעך אשר גבול ראשונים בנחלתך אשר תנחל. ותניא בספרי לא תשיג גבול ריעך והלא כבר נאמר לא תעשוק את ריעך ולא תגזול אלא מלמד שכל העוקר תחומי של חברו עובר ב' לאוין פ' לא תגזול ולא תשיג. פ' (א) לא תפחות כמו כספך היה לסיגים (ב) אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד. פ' לא תגזול, פ' תניא למחליף דברי ר' אליעזר לדברי ר' יהושע ואומר על טמא טהור ועל טהור טמא שעובר בלא תעשה ת"ל לא תשיג גבול ריעך. מנן למוכר קברי אבותיו שעובר בלא תעשה ת"ל לא תשיג גבול ריעך יכול אפילו לא נקבר בה [אדם] מעולם ת"ל בנחלתך הא אם קבר בה אפילו נפל אחד הרי (ג) זה עובר בלא תעשה וברשות הרבים אינו עובר בלא תעשה ומעמא דכתיב אשר תנחל.

תועפות ראם

נמל מקח אמר רבא הא דאמרת כו' מקח לא אמרן אלא במטלטלי כו' כ"ל. (טו) ביותר מפלגא קאמר כו' החוס' בכתובות ד"ח א' ד"ה אלמנה כ' כסס ר"ת דביטול מקח יש להן היינו בחי' כנון שזה מאתים במנה והא דלר"ג גופה כ"מ ק"ח א' זמן במאתים ושום מנה אין אונאה לקרקעות לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות דמאתים הוי ביטול מקח לר"ג וכ"כ מהרש"ל בח"ט כ"ז א' תוד"ה אמר וכ"כ הרא"ש בפ"ד דב"מ סי' כ"א ואין כן דעת רבינו דגם בפלגא אין להם אונאה אלא ביותר מפלגא וכמס' החוס' בב"ק י"ד ז' ד"ה דבר ועיין ש"ך חו"מ סי' רכ"ז סק"ז שהביא שם מס' האגודה ולא זכר דברי היראים וכ"כ העיטור הבאתיו לעיל אות' עיי"ש. וראיתי להעיר כאן בסוף הסיקון מה שאמרת במשנה דב"מ כ"א ז' עמש"ש רמ"ד א' איסרות איסר לדינר ושאלתיו למ"ל למימר איסר לדינר ממילא ידענא לפי ערך אונאת הסלע ד' איסרין להיינו חלק כ"ד א"כ ה"ה בדיוק, והשנתי דהמשנה מרמז לתי' החוס' דד"ה איסר לדינר דמתני' דוקא כשנחנו בתורת מעבד ולא בתורת משקל ו"ש איסר לדינר דזמן שהמעות ניקח בתורת מעבד אז מוסיפין אותו בזמן ומשקלן שיש בסלע ד' דינרין ובדינר כ"ד איסרין וכ"כ ואז דין אונאתו בחלק כ"ד או י"ב או שותות משא"ל אם הוא במשקל וזוהי א"ש מה שהתוס' העמידו דבריהם דד"ה איסר לדינר דלכאורה יותר כו"ל להעמיד דבריהם בהקדש שאמר ר"מ ארבע איסרות ולפמש"כ א"ש דר"ל בתירוץ יתיישב ג"כ יהורא דמתני' איסר לדינר, ובדעה"ת שאח"כ ד"ה ז' פוגדיונות לדינר אמרתי ג"כ מה שלא דקדקו כן במ"ש ר"ש שמונה פוגדיונות דהול"ל ד' מעין והוא דנאמת אין כ"מ בין שמונה פוגדיונות לר' מעין והיינו הך אלא דקשה לכו להתוס' מה שהלריך ר"ש לומר שני פוגדיונות דיותר הול"ל לקרר בלשוננו ולומר מעה לדינר כמ"ש ריש פסחים וע"ז תירצו משום דר' יהודה כו' וזוהי מיושב מש"כ הגרע"א בחוס' למשניות פ"ד אות ל"ח כסס חסונת מהר"ל לבית לוי סי' ו' שהקשה ע"ד החוס' דא"כ הול"ל לר' למינקט שמונה איסרין שני איסרין לדינר כמו דנקט ר"מ איסרין ולפמש"כ לק"מ דא"כ הול"ל לר' יהודה להלריך יותר ממנה שעכשיו והיינו הך ודו"ק:

(א) דכתיב כ"ל ועיין להלן סי' ר"ג מש"ש. (ב) לריך לומר כו' הוה עבר במעבדא וכו' כ"ל. (ג) מטער הדיין כ"ל. (ד) דחייב ז"ל מחייב ובסמך ז"ל הוי תהי במחמא וכו' בגדפס:

(א) פ' לא תסיג לא תפחות כו' כ"ל וכו' בגדפס והנה דרשו כפי' זה כיון לכלול בזה הך דאמר ר' יוחנן שנת פ"ה א' גבול שנכלו ראשונים לא תסיג ופרש"י שם שלא יעט סמוך למיחר חצירו להכניס קרקעו כשיעור אשר גבולו הראשונים שהיו בקריתין כך ועיי"ש בתוד"ה לא ובמהר"ם חו"ר דלא תסיג היינו שלא תפחות וזאזזה אופן שפחות גבול חברי עובר בלאו. (ב) ובחול' אינו כו' תגזול. תניא מניין למחליף כו' כ"ל ועיין תדב"ה וטע"א פט"ז א' אדם יושב ו' חדשים בטל ואינו שונה הוא אומר על פהור טמא כו' ואם הוא יושב י"ח בטל כו' הוא מחליף דברי חכמים כו'. (ג) הר"ז עובר בל"ת. לפנינו כספרי פ' קט"ה הני' הא אס קצר בו אש' נפל אחד ברשותו אוט